

HALLEN BUZZINGEN LEMBEEK

DRIEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT OVER DE GESCHIEDENIS VAN HALLE, BUZZINGEN EN LEMBEEK

JAARGANG 45 • NR 1 • JANUARI-MAART 2023

Over verloren en teruggevonden archiefstukken, nieuwbakken Halse edelen en heiligen, en een intrigerende tijdcapsule voor curieuzeneuzen: Hals perkament, vervolg

Jurgen Vandebotermēt

In de vorige editie van *Hallensia* (jg. 44 (2022) nr. 4, p. 3-13) stelden we u ons ambitieuze project *Hals perkament* voor. We vatten, ten behoeve van nieuwe lezers, nog even samen waar het om gaat, en brengen u vervolgens op de hoogte van de nieuwste ontwikkelingen. We vertellen u ook hoe u dit project financieel kan steunen en waarom die steun onontbeerlijk is.

Afb. 1: pagina 1 recto van het Memorieboek 1685-1721 uit het Halse kerkarchief - scan: Dirk Vandenplas, digitale bewerking: Jurgen Vandebotermēt

Verloren en teruggevonden manuscripten

Omdat het Halse stadhuis in het verleden door allerlei rampen getroffen werd, van branden tot plunderingen, is maar een klein deel van de archieven uit de tijd van vóór de Franse Revolutie bewaard gebleven. Bijgevolg is elk oud document dat op Groot-Halle betrekking heeft waardevol, ook al is het van particuliere aard, omdat het bijna zeker geschiedkundige gegevens bevat die nergens anders terug te vinden zijn. Daarom roepen we het publiek op om ons te helpen oude perkamenten op te sporen. Wie nog een weerbarstig rolletje, een beduimd schriftje of een lijvige foliant heeft/weet liggen, kan ons zeer gelukkig maken d.m.v. een mailtje naar perkament@hallensia.be. We hopen bovendien dat zó ook een aantal belangrijke historische bronnen die tot ver in de twintigste eeuw deel uitmaakten van het stads- of kerkarchief – zoals memorieboeken, vondelingenboeken, vonnissenboeken en registers – maar die nu al enige tijd spoorloos zijn, terug boven water komen.

Intussen hebben we op dit vlak al goed nieuws te melden. Al zijn de belangrijkste archiefstukken die in de vorige eeuw uit het stadhuis ontvreemd werden, nog niet terecht, toch hebben we al enkele opmerkelijke zaken in ontvangst mogen nemen, waarmee zowel het rijksarchief in Leuven als de kerkraad van de Sint-Martinusparochie zeer verguld zullen zijn. Via, via kregen we namelijk een memorieboekje in handen waarin de zusters van het klooster van Lembeek in de tweede helft van de 18de eeuw de belangrijkste gebeurtenissen aangaande hun religieuze instelling, en bij uitbreiding Lembeek, optekenden. Dat zullen we bezorgen aan Marc Carnier, archivaris van het rijksarchief in Vlaams-Brabant, samen met de prachtige

Afb. 2: voorplat van het Memorieboek 1758-1797 uit het Halse kerkarchief - scan: Dirk Vandenplas, digitale bewerking: Jurgen Vandebotermert

gezegelde oorkonde uit 1490 van datzelfde klooster, dat we al uitgebreid in *Hallensia* (jg. 44 (2022), nr. 1, p. 26-43) besproken hebben. Maar nog belangrijker is dit. Er werden ons ook twee memorieboeken of *livres des memoires* bezorgd, die tot het kerkarchief van Halle behoren en waarin alle gebeurtenissen en beslissingen van de kerkfabriek m.b.t. de Sint-Martinuskerk en de Onze-Lieve-Vrouwekapel opgetekend staan. Het eerste memorieboek gaat over de periode 1685-1721 (zie afb. 1) en bevat 136 folio's recto-verso beschreven. Het tweede omvat de periode 1758-1797 (zie afb. 2) en bevat 173 folio's recto-verso beschreven.

Beide memorieboeken werden door Dirk Vandenplas voorzichtig en vakkundig ingescand. Onze ondervoorzitter bleek zo bedreven in het digitaliseren dat hij de kerkraad aanbood hun archieven die zich nog op de dekenij bevonden ook allemaal in te scannen alvorens ze aan het rijksarchief in bewaring zouden gegeven worden. Dirk heeft

zich plichtsbewust van die taak gekwetend, en een jaartje later heeft hij al meer dan 16.000 scans gemaakt! Op onze academische zitting mocht Anne Renaux namens de kerkraad beide memorieboeken (zie afb. 3) in ontvangst nemen.

Halse edelen en heiligen

De KGOKH was er zelf ook in geslaagd al 500 Halse akten – type chirograaf (zie afb. 4) – te verzamelen via schenkingen en gerichte aankopen. Die opgerolde en dichtgebonden perkamenten moeten nog een heel traject doorlopen alvorens ze veilig kunnen opgeborgen worden. Ze moeten gereinigd en gerestaureerd worden, want ze zijn doorheen de eeuwen zeer vuil geraakt, beschimmeld of gescheurd. Ze moeten voorzichtig opengerold en vlak gemaakt worden, bewaard in optimale omstandigheden, gedigitaliseerd, opgenomen in een databank, uitgeschreven in klare tekst, vertaald en bestudeerd, geïnterpreteerd en gepubliceerd. Ook hier zijn we al hard uit de startblokken geschoten. Dankzij de onverdroten inzet van onze restauratrice, mevrouw Coppiters-Joly, werden al 100 akten vakkundig gerestaureerd, zodat ze nu ingescand kunnen worden.

We hebben dus de opbrengt van onze inzamelingsactie ten voordele van het restauratieproject niet afgewacht. Die *crowdfunding* werd op 1 april officieel wereldkundig

Afb. 3: Dirk Vandenplas en Jurgen Vandebotermert poseren nog even trots met de twee memorieboeken alvorens die definitief aan de kerkraad teruggegeven worden - foto: Ingrid Depraetere

Afb. 4: Een uitgerolde maar nog niet gerestaureerde chirograaf uit 1564 - scan: Dirk Vandenplas, digitale bewerking: Jurgen Vandebotmermet

gemaakt en een maand later registreerde onze teller nagenoeg 2.000 EUR. Dat is op zich al een mooi sommetje maar het is verre van voldoende om de eindmeet te kunnen halen. Daarom onderstrepen we hier nogmaals hoe belangrijk het is dat we de nodige fondsen bijeen krijgen. De Kring rekent daarvoor op de financiële steun van eenieder die het behoud van het Halse erfgoed belangrijk vindt, dus zeker ook op uw steun, beste lezer.

Er zijn vier formules om ons een duw(tje) in de rug te geven, waarvoor u ook telkens een kleine beloning terugkrijgt:

- GRAAF: u doneert 20 EUR. Duikt uw familienaam op in het onderzoek, dan brengen we u op de hoogte van de gevonden informatie.
- HERTOG: u doneert 50 EUR. Daarmee adopteert u een akte. Na restauratie en digitalisering ontvangt u de scan van het perkament. Na transcriptie ontvangt u de uitgeschreven tekst. Bij publicatie van de onderzoeksresultaten nemen we uw naam op in het boek. U geniet tevens van het voordeel van de vorige formule.
- KONING: u doneert 200 EUR. U wordt uitgenodigd op een exclusieve rondleiding achter de schermen van den AST (museum en archief van Halle), waar u Karin, onze restauratrice, aan het werk kan zien. U geniet tevens alle voordelen van de vorige twee formules.
- KEIZER: u doneert 500 EUR. U ontvangt een ingelijste kwaliteitsafdruk op A3-formaat van een prachtige ingekleurde gravure uit de *Diva Virgo Hallensis* van Justus Lipsius, waarop het

ommuurde Halle uit 1605 afgebeeld staat. U geniet tevens alle voordelen van de vorige drie formules.

Wie zich door die adellijke titels niet aangesproken voelt, kan zich misschien door het voorbeeld van onze eigen Sint-Martinus (zie afb. 5) tot de nodige vrijgevigheid laten inspireren. En wie evenmin een heilig boontje is, kan uiteraard gewoon uit enthousiasme voor de goede zaak een duwtje geven.

Doneren doet u als volgt. U stort het bedrag van uw keuze op onze bankrekening – IBAN BE64 0010 9717 2252 en BIC GEBABEBB, van de Kon. Geschied- en Oudheidkundige Kring van Halle – met vermelding van 'Hals perkament' in het veld voor de vrije mededeling. Liefst ontvangen we van u ook nog een e-mail (die u naar perkament@hallensia.be stuurt) met daarin uw naam, adres en telefoonnummer. Zo kunnen we u makkelijk bedanken en achteraf belonen. Op onze website hallensia.be kan u nagaan hoe onze inzamelingsactie loopt. Scroll alleszins ver genoeg door naar beneden, anders reageert de teller (zie afb. 6) niet en blijft hij op nul staan.

We hebben er bewust voor gekozen om onze inzamelingsactie niet via één van de bekende crowdfunding platformen te laten lopen, omdat die een percentage van de donaties afsnoepen en onnodige beperkingen opleggen, zoals enkel betalingen met kredietkaarten toelaten, een looptijd van slechts enkele maanden toestaan en het alles-of-niets-principe opleggen (zo je streefcijfer niet binnen de gestelde

Afb. 5: Sint-Martinus geeft de helft van zijn mantel aan een naakte bedelaar - RA Leuven, kerkarchief Halle, nr. 3066/4: aflatbrief van 8 april 1338 verleend door verscheidene bisschoppen - foto miniatuur: Jurgen Vandebotermert

termijn gehaald wordt, krijgen de donateurs hun bijdrage teruggestort). De KGOKH wenst in alle vrijheid zijn actie te kunnen ontplooiën. Bovendien hebben we inmiddels onze betrouwbaarheid ruimschoots bewezen.

Indien u dit initiatief lovenswaardig vindt en een warm hart toedraagt, beste lezer, indien u ons graag in ons opzet ziet slagen, geef er dan alstublieft ook de nodige ruchtbaarheid aan. Mond-aan-mondreclame werkt het beste, maar delen via sociale media is ook belangrijk. Breng liefst een persoonlijke toets aan en zeg waarom u ons steunt en waarom u vindt dat anderen dat ook moeten doen. Vraag uw familie, vrienden, kennissen, burens, gelijkgestemden, followers ... onze actie ook te delen met hún achterban en druk erop dat ook die hun

contacten het verder moeten delen. Want om ons streefdoel te halen, zullen we behoorlijk viraal moeten gaan. Jullie, beste leden, zijn onze ambassadeurs, onze influencers, onze apostelen. Draag dus de blijde boodschap uit met alle enthousiasme en overredingskracht die jullie kunnen opbrengen.

Wie helpt ons deze tijdscapsule te openen?

Het project *Hals perkament* beoogt niet alleen om die Halse schepenakten uit de 16de- en 17de-eeuw te laten restaureren, we willen uiteraard ook weten wat erin staat en wat we eruit kunnen leren. Daarom moeten ze getranscribeerd (in klare tekst uitgeschreven) worden, want het oude schrift van toen kan je

niet zomaar lezen. Een karwei van die omvang kunnen we onmogelijk alleen aan. Om het te klaren hebben we de hulp nodig van een twintigtal burgerwetenschappers, nieuwsgierige speurneuzen met interesse in (Halse) geschiedenis die graag meewerken aan een interessant en nuttig *citizens science project* en al doende nieuwe vaardigheden aanleren en (taal)historische kennis opdoen.

Lijkt het u een fijn idee om 'oud schrift' te leren lezen? Voorkennis is niet vereist. Wij reiken u immers alle nodige hulpmiddelen aan en helpen u graag op weg met een korte introductie cursus in teamverband. Transcriberen doet u gewoon thuis op de pc, wanneer u er zin in heeft, aan de hand van hoge-resolutiescans. U doet zo veel of zo weinig als u zelf wilt, er is immers geen resultaat-verbintenis. Het enige wat we vragen is dat u zo zorgvuldig mogelijk werkt, met zin voor accuratesse. Geregeld komen we samen om ervaringen uit te wisselen, moeilijk leesbare woorden of afkortingen op te lossen, of voor een transcriptieavond in teamverband, onder het genot van cake, koffie en thee.

Tesamen vormen deze 500 akten een heuse tijdcapsule die ons toelaat een nieuwe blik te werpen op het Halle van de 16de en het begin van de 17de eeuw, een periode waarover we eerder weinig weten. De oudste parochie-registers, die nog zeer summier zijn, beginnen pas vanaf 1590. Uit deze perkamenten komen we te weten welke families 500 jaar geleden al in Halle woonden, welke eigendommen ze kochten en verkochten, pachtten en verpachtten, waar die gelegen waren, welke

heerlijkheden en soorten gronden er bestonden en welke schepenbanken en laathoven voor die transacties bevoegd waren. En als kers op de taart: omdat men in die tijd fonetisch schreef (er was nog geen officiële spelling) kunnen we zelfs 'horen' hoe het Nederlands en Frans uit die tijd klonken.

Al die kennis, eeuwenlang vergeten, kan u mee helpen ontdekken, beste lezer. Houdt u van kruiswoordpuzzels en woordraadsels? Leest u graag historische detectives? Zijn kwaliteiten als koppige volharding, stugge vastberadenheid, tomeloze inzet en aanstekelijk enthousiasme op u van toepassing? Is u tenslotte niet bang van een stevige uitdaging? Kom dan ons groeiende team van burgerwetenschappers vervoegen en help ons 500 'cryptische' boodschappen uit het verre verleden van Halle te 'ontcijferen'. Het goede nieuws is, dat zich op 1 mei al tien gemotiveerde kandidaten aangeboden hebben, van wie de helft dames. Nu u nog!

Het resultaat van het onderzoek zal uiteraard zijn neerslag vinden in één of meer publicaties. Zo redden we een stukje het historische geheugen van Halle. Kortom: het welslagen van ons project *Hals perkament* zou niet alleen het mooiste denkbare cadeau voor onze 100ste verjaardag zijn, maar evenzeer (of zelfs in de eerste plaats) een uniek geschenk van de Hallenaren, door de Hallenaren, aan de Hallenaren. Het bestuur van de KGOKH is er dan ook van overtuigd dat het alle mogelijke financiële hulp en morele steun verdient. We danken alvast eenieder die het ter harte neemt.

Afb. 6: De teller geeft aan hoeveel de inzamelingsactie al opgebracht heeft knipsel: Jurgen Vandebotermat